

Η Ανάσταση των νεκρών (Βασίλειος Στογιάννος, Καθηγητής Ιστορίας των χρόνων & της Ερμηνείας της Καινής Διαθήκης Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.)

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Όλη η ιστορία του ανθρώπου από την ώρα της πτώσης δεν είναι, τίποτε άλλο παρά μια πορεία προς την ανάσταση. Και η καρδιά της χριστιανικής ζωής, όχι μονάχα της πίστης, αλλά και του ήθους του Χριστιανισμού, είναι ακριβώς η προσδοκία της κοινής ανάστασης.

Το θέμα χωρίζεται σε δύο κύρια μέρη: Σ' αυτό που ξέρουμε και σ' αυτό που ελπίζουμε. Αυτό που ξέρουμε είναι η Ανάσταση του Χριστού, ενώ αυτό που ελπίζουμε είναι η δική μας ανάσταση. Το δεύτερο δεν μπορεί να θεωρηθεί χωριστά από το πρώτο, που θεμελιώνει το δεύτερο.

Η μετά θάνατον ζωή του ανθρώπου είναι από τα κεντρικά σημεία που μπορεί να βρει κανείς σε κάθε είδους θρησκεία.

Οι απόψεις βέβαια είναι πολλές και ποικίλες. Δεν υπάρχει σε παγκόσμια διαχρονική κλίμακα ομοφωνία στο θέμα, με την έννοια ότι υπάρχει μια μονοσήμαντη απάντηση που δέχεται την επιβίωση του ανθρώπου ως προσώπου μετά θάνατον. Αυτό μας φαίνεται ίσως περίεργο, γιατί όχι μονάχα έχουμε την προσωπική πείρα τη χριστιανική, αλλά και ψυχολογικά έχουμε μια επιβίωση των βασικών ιδεών του ανθρώπινου είδους μέσα μας, των χριστιανικών εν προκειμένω, έτσι που θεωρούμε αυτονόητο το να δέχεται κανείς μια προσωπική πίστη, μια προσωπική μοίρα του ανθρώπου μετά από το θάνατο και μάλιστα θετική. Αυτή είναι η χριστιανική κληρονομιά μας. Δεν είναι έτσι όμως τα πράγματα σε παγκόσμια κλίμακα.

Έτσι, στις ανατολικές θρησκείες μέχρι σήμερα η προσωπική ύπαρξη του ανθρώπου θεωρείται σαν ένα είδος κακοδαιμονίας, δηλαδή μια ατυχία ενός κομματιού της παγκόσμιας ψυχής που βρέθηκε μέσα στη σάρκα και στη φυλακή αυτού του κόσμου

και που κατά συνέπεια αυτό που μπορεί να περιμένει και προσδοκά και αγωνιά και θέλει να βρει είναι μονάχα η επάνοδος στην αρχική μακαριότητα, την απρόσωπη και αιώνια.

Επίσης στους αρχαίους δε βρίσκουμε μια ενιαία αντίληψη, αλλά οι αντιλήψεις ποικίλλουν. Γενικά μπορούμε να πούμε ότι, αν αφαιρέσουμε την ορφικοπλατωνική παράδοση, τους Ορφικούς και τον Πλάτωνα και τη σχολή του, που έχουν τη γνωστή πίστη στην αθανασία της ψυχής, στην απελευθέρωσή της από το δεσμωτήριο του σώματος και τη μετάβασή της στον κόσμο του πνεύματος μετά το θάνατο, στους υπόλοιπους έχουμε πάσης φύσεως αντιλήψεις. Η κρατούσα αντίληψη γενικά ήταν ότι πεθαίνει ο άνθρωπος και τελειώνει. Έχουν βρεθεί επιγραφές, χαριτωμένες πραγματικά στη διατύπωσή τους, από την αρχαία Ελλάδα, που μιλάνε ακριβώς γι' αυτή τη στάση. Ένας γράφει: «Είμαι εδώ πεθαμένος και σε πληροφορώ ότι δεν υπάρχει, ούτε κέρβερος ούτε Άδης ούτε τίποτα. Όλα αυτά είναι παραμύθια. Δες με και προχώρησε στο δρόμο σου».

Αλλά ακόμη και στην εγγύς Ανατολή, στο χώρο της Παλαιάς Διαθήκης, δε λείπουν οι άνθρωποι που πιστεύουν ότι πεθαίνει κανείς και προστίθεται στους πατέρες του. Η αποκάλυψη για τήν επιβίωση του ανθρώπου μετά θάνατον για μια καινούργια ζωή, γίνεται σταδιακά ακόμη και στην Παλαιά Διαθήκη.

Γύρω στην εποχή της αιχμαλωσίας έχουμε σαφή αντίληψη για μια προσωπική επιβίωση του ανθρώπου μετά θάνατον. Μέχρι τότε γινόταν πιο πολύ λόγος για την ομάδα. Πρέπει καμιά φορά να έχουμε υπόψη πως είναι διαρθρωμένα αυτά τα πράγματα. Κι αυτό όχι για να ικανοποιήσουμε την ιστορική μας περιέργεια, αλλά ακριβώς για να ωφεληθούμε πρακτικά. Η πορεία που ακολουθείται στην προκειμένη περίπτωση είναι από την ομάδα, που αγκαλιάζει όλους, που όλοι είναι αλληλέγγυοι, προς το άτομο. Αύτη η διάσπαση, αυτό το στένεμα των ευσεβών είναι αποτέλεσμα της κατά κύματα διαδοχικής επικράτησης της αμαρτίας στον Ισραήλ.

Δεν είναι μία φυσιολογική πορεία ή εξατομίκευση, αλλά είναι αποτέλεσμα της νίκης της ειδωλολατρείας πρώτ' απ' όλα στις δέκα φυλές (Δεκάφυλο), μετά σε μεγάλα στρώματα από τις δυο που απομείνανε, έτσι που στο τέλος, και από την άποψη της πίστη, και από τήν άποψη του ήθους, ο Ισραήλ του Θεού να αποτελείται από μεμονωμένους ανθρώπους, που βρίσκουν προσφυγή ακριβώς σ' αυτό τον υπερατομισμό. Γι' αυτό και το αναφέρουμε, όχι για άλλο λόγο, αλλά για να θυμηθούμε ότι στην εκκλησία ακολουθείται η αντίστροφη πορεία. Αρχίζει από τον άνθρωπο, το Χριστό, και αγκαλιάζει σιγά-σιγά την εκκλησία και ολόκληρο τον κόσμο. Είναι η αντιστροφή της πορείας που πάντα πρέπει να έχουμε μπροστά μας. Έχουμε λοιπόν αυτό το στένεμα διαδοχικά. Ο λαός ολόκληρος που εξακολουθεί να

ζει, μετά το ένα κράτος, μετά οι ευσεβείς, τέλος ο Ισραήλ περιορίζεται σε πολύ λίγους.

Μέχρι την εποχή του Χριστού υπήρχαν πολέμιοι της ανάστασης, όπως λ.χ. οι Σαδδουκαίοι, πού ήταν το ιερατείο της εποχής, οι τηρητές της παράδοσης. Αυτοί δεν πιστεύανε σε ανάσταση. Γι' αυτό και η περίφημη ερώτηση προς το Χριστό για τους επτά αδελφούς που παντρεύτηκαν την ίδια γυναίκα, ποιός θα την έχει στην ανάσταση. Αυτό ήταν από εκείνες τις «εξυπνάδες» που λένε και σε μας μερικοί σύγχρονοι. Τέτοιου είδους ασεβές και γελοίο υποθετικό επιχείρημα ήταν κι αυτό με τους επτά αδελφούς. Ο Χρίστος στην απάντησή του -και είναι ενδεικτική, γιατί λέγεται πριν από τη δική του ανάσταση και προπαντός απηχεί την αντίληψη και άλλων Ισραηλιτών, όπως των Φαρισαίων που πιστεύανε στην ανάσταση- απαντά με ένα γραφικό επιχείρημα. Λέει η Άγια Γραφή: «Εγώ ειμί ο Θεός του Αβραάμ, του Ισαάκ και του Ιακώβ». Ο Θεός όμως είναι ο ζωντανός Θεός· δεν μπορεί να είναι Θεός νεκρών, αλλά Θεός ζώντων. Και βγάζει το συμπέρασμα, αφού λέει ότι είναι ο Θεός του Αβραάμ, Ισαάκ, Ιακώβ ότι συνεπώς αυτοί ζουν. Αυτή είναι η απάντησή του στο ερώτημα των Σαδδουκαίων που δείχνει ότι τάσσεται μ' αυτούς που πιστεύουν στην ανάσταση (βλ. Μάρκ. 12,18-27).

Επίσης, όταν συνέλαβαν τον Απ. Παύλο, τον πήγαν στα Ιεροσόλυμα να τον κρίνουν. Το συνέδριο μπροστά στο οποίο βρέθηκε ήταν εναντίον του. Και τότε, όπως μας λέει ο Λουκάς στις Πράξεις (23,1 – 10), ο Παύλος εκμεταλλεύτηκε την αντίθεση Σαδδουκαίων και Φαρισαίων. Σηκώθηκε και είπε: «Αδελφοί, εγώ για τίποτε άλλο δεν κατηγορούμαι, παρά για το ότι πιστεύω στην ανάσταση των νεκρών». Έγινε τότε φασαρία και ξέχασαν τον Παύλο.

Χρειάστηκε να περάσουν πολλά χρόνια, να εξαφανιστεί το ιερατείο, να επικρατήσουν οι λαϊκοί, οι Φαρισαίοι, για να προστεθεί στο Ιουδαϊκό «πιστεύω» ο όρος της πίστης στην ανάσταση των νεκρών. «Όποιος δεν πιστεύει στην ανάσταση είναι αφορισμένος».

Έτσι περίπου έχει το θέμα ιστορικά και θρησκευτιστορικά. Βλέπουμε λοιπόν ότι το θέμα της ανάστασης των νεκρών είναι ακόμη και στην εποχή του Χριστού θεολογούμενο.

Η πρώτη «Εκκλησία στη συνέχεια δεν παραθέτει μόνο την Παλαιά Διαθήκη, αλλ' αναφέρεται στο Χριστό για να μιλήσει για την ανάσταση. Οι Απόστολοι δεν έχουν κανενός είδους ελληνιστικές αφετηρίες για την ψυχή του ανθρώπου που είναι αθάνατη, όταν μιλούν για την ανάσταση. Η ψυχή του ανθρώπου, όπως και στην αρχαία ελληνική γλώσσα, δεν είναι πάντα αυτό που καταλαβαίνουμε εμείς σήμερα, το πνευματικό μέρος του ανθρώπου. Συνήθως είναι η ζωή -και η ζωή του βέβαια

οφείλεται στην ύπαρξη της ψυχής. Αλλά δε γινόταν ο διαχωρισμός. Ο άνθρωπος αντιμετωπιζόταν ενιαία. «Όποιος θέλει να σώσει τη ζωή του πρέπει να τη χάσει πιο πριν και όποιος χάνει τη ζωή του για μένα και το Ευαγγέλιο θα έχει αιώνια ζωή», λέει ο Χριστός (Μάρκ. 8,35). Η ψυχή στο Ευαγγέλιο κατά ένα πολύ μεγάλο ποσοστό είναι η ζωή του ανθρώπου, είναι η πνοή που έχει δώσει ο Θεός στον άνθρωπο και που με τη χάρη του Θεού είναι αθάνατος. Η διαφορά φαίνεται νάναι ασήμαντη, δεν είναι όμως ασήμαντη. Άλλο πράγμα να δέχεσαι, σαν τον Πλάτωνα ότι μέσα σου έχεις την αθανασία από μόνος σου και σαν τον Προμηθέα να βαδίζεις μόνος σου όποιο δρόμο θέλεις, κι άλλο πράγμα να αναγνωρίζεις ότι η πνοή που έχεις μέσα σου, η δυνατότητα να μείνεις αθάνατος είναι εξαρτημένη από το Θεό. Στην πρώτη περίπτωση έχεις την ίδια ουσία με το Θεό, αθανασία, ένα ουσιώδες γνώρισμα, στη δεύτερη εξαρτιέσαι, αλλά από την αγάπη του ζωοδότη Θεού. Η διαφορά δεν είναι καθόλου μικρή· στη μια περίπτωση έχουμε έναν αν-θρωποκεντρισμό, που κι αν δέχεται το Θεό, τον δέχεται χωρίς άμεση σχέση με τον άνθρωπο. Στη δεύτερη έχουμε τη συνεχή παρουσία του Θεού κι έχουμε τη συνέχεια της βασικής πίστης στη δημιουργία. Ο Θεός που δημιουργεί τον άνθρωπο και τον κόσμο, δίνει στον άνθρωπο τη σπίθα ζωής, την ψυχή του. Κι όταν χάνεται ο άνθρωπος, απομακρύνεται από τη ζωή, το αποτέλεσμα θάπρεπε κανονικά να είναι ο αφανισμός του ανθρώπου, αφού η ζωή είναι ο Θεός. Όταν λοιπόν ζει κανείς μακριά από το Θεό, το σωστό θα ήταν να αφανιστεί. Δεν αφανίζεται όμως γιατί ο Θεός βάζει στη μέση το θάνατο, τον προσωρινό χωρισμό ψυχής και σώματος, τη διάλυση του ανθρώπου στα δυο του στοιχεία «ίνα μη το κακόν αθάνατον γένηται». Αν τον άφηνε αθάνατο, όπως τον έφτιαξε, αν δεν τον χώριζε καθόλου, θα έμενε αθάνατο και το κακό, αθάνατο το μίσος, αθάνατος ο διαχωρισμός των ανθρώπων.

Στη Γένεση βλέπουμε ότι αμέσως μετά την πτώση δεν απομακρύνεται ο άνθρωπος μονάχα από το Θεό, αλλά διαλύεται και η προσωπική σχέση του με το συνάνθρωπο. Πριν έλεγε την Εύα «σαρξ εκ της σαρκός μου» και μετά λέει «αύτη». Και η Εύα λέει για τον όφη «αυτό». Χάνεται η σωστή σχέση που υπήρχε και αλλάζει ολοκληρωτικά. Ο Θεός όμως δε θέλει να διαιωνισθεί αυτή η κατάσταση· βάζει ένα προσωρινό μέτρο, το θάνατο. Σταματά κάπου, κάνει μια εγχείρηση για να μην προχωρήσει άλλο η σήψη, κι αφήνει τη δυνατότητα στον άνθρωπο να ξαναμπει κοντά στη ζωή, να ξαναβρεί την κοινωνία με το Θεό.

Ο Χριστός γίνεται σάρκα όχι για να επιλυθεί ένα ανύπαρκτο πρόβλημα της δικαιοσύνης του Θεού, αλλά για να φανερωθεί η αγάπη του Θεού που υπάρχει πάντα για τον άνθρωπο, για να νικηθεί ο θάνατος, για να φύγει το εμπόδιο που μπαίνει στη μέση, που δεν αφήνει τον άνθρωπο να κοινωνήσει με το Θεό και να επικοινωνήσει με το συνάνθρωπο. Ενσαρκώνεται για να πατήσσει το θάνατο και για να αναστηθεί. Αυτός είναι ο σκοπός της ενσάρκωσης. Είναι η αποκατάσταση του

ανθρώπου στην ανθρώπινή του υπόσταση, είναι η επαναεπιβεβαίωση του Θεού ότι ο άνθρωπος μπορεί να έχει ζωή αιώνια. Μέχρι το Χριστό και να ήθελε δεν μπορούσε να είναι κοντά στη ζωή, το Θεό. Τον χώριζε ο θάνατος, η δουλεία στο θάνατο, στην αμαρτία και στο διάβολο. Με το Χριστό μπορεί, έχει τη δυνατότητα, γιατί άλλαξε η ανθρώπινη φύση κι αυτό το πράγμα φαίνεται στην Ανάσταση του Χριστού.

Και τώρα ας δούμε τις περικοπές του Ευαγγελίου που αναφέρονται στην Ανάσταση. Το γεγονός της Ανάστασης του Χριστού δεν περιγράφεται σε κανένα Ευαγγέλιο, αλλά και πουθενά αλλού στην Καινή Διαθήκη. Σε μερικά απόκρυφα, μεταγενέστερα, έχουμε πράγματα, όπως τα φαντάζονταν οι άνθρωποι και φτάσαμε στην κλασική αυτή εικόνα του Χριστού που βγαίνει από τον τάφο κρατώντας μια σημαία· κάτω πεσμένους τους στρατιώτες που φύλαγαν το μνήμα κι ένα κάπως ειδυλλιακό περιβάλλον που θέλει η Αναγέννηση. Αυτά είναι καθαρή φαντασία των Δυτικών ζωγράφων. Η ορθόδοξη παραδοσιακή εικόνα της Ανάστασης είναι η εις Άδου κάθοδος. Παρουσιάζει το Χριστό να πατά πάνω σε δυο μεγάλες πόρτες χιαστί. Από κάτω είναι πεσμένος ο θάνατος, ένας γέρος ασπρομάλλης, κλειδιά πεταμένα εδώ κι εκεί, περόνια κτλ. και ο Χριστός που ανασύρει τον Αδάμ και την Εύα από το θάνατο. Αυτή είναι η κάθοδος του Χριστού στον Άδη, αλλά και πάλι είναι μια παράσταση. Είναι παράσταση, γιατί δεν ξέρουμε πως έγινε η Ανάσταση του Χριστού, το γεγονός ας το πούμε. Αυτό που ξέρουμε είναι δυό πράγματα: το πρώτο, ότι ο τάφος βρέθηκε κενός. Αυτό μας το λένε όλα τα Ευαγγέλια, μηδενός εξαιρουμένου. Βρέθηκε πρώτα από τις μυροφόρες και μετά ο Πέτρος, ο Ιωάννης και οι άλλοι μαθητές είδαν κενό το μνήμα του Χριστού. Αυτό είναι το ένα που ξέρουμε. Το δεύτερο που ξέρουμε και ερμηνεύει το προηγούμενο είναι οι εμφανίσεις του Αναστάντος. Γιατί για το κενό μνημείο υπάρχουν εξηγήσεις, όπως

αυτή που αναφέρει ο Ευαγγελιστής Ματθαίος και είχαν αρχίσει ήδη οι Ιουδαίοι να λένε ότι «ημών κοιμωμένων έκλεψαν οι μαθηταί το σώμα του Χριστού». Παρατηρεί όμως σωστά ο Χρυσόστομος· «αφού κοιμόσασταν πώς είδατε ότι τον έκλεψαν;» Από αυτή τη συκοφαντική παρατήρηση, μέχρι οποιαδήποτε άλλη παρόμοια υπάρχουν διάφορες ορθολογιστικές ερμηνείες. Υπάρχει όμως ένα γεγονός που δε χωράει πολλές ερμηνείες: Είναι οι εμφανίσεις του Αναστάντος Χριστού. Φανερώθηκε ζωντανός ο ίδιος. Εδώ είναι το σημείο που η αρχαία Εκκλησία έμεινε σταθερή και αμετακίνητη. Αυτή είναι η πίστη μας, η πίστη των Αποστόλων, η πίστη των Πατέρων: η βεβαιότητα της Ανάστασης. Τί σημαίνει Ανάσταση; Το ότι έμεινε κενό το μνήμα είναι μια ένδειξη ή απόδειξη και το περιεχόμενο της Ανάστασης είναι ότι ο Χριστός ζει. Τον είδαν με τα μάτια τους όχι ένας, αλλά πολλοί άνθρωποι.

Έχουμε έναν κατάλογο από εμφανίσεις του Αναστάντος Χριστού. Βρίσκεται στην πρώτη προς Κορινθίους επιστολή στο 15ο κεφάλαιο. Πρόκειται για ένα κείμενο που ο Απόστολος Παύλος είχε βρει στην Εκκλησία, είχε ήδη διαμορφωθεί, δεν το έφτιαξε ο ίδιος. Ένα είδος Πιστεύω, αν θέλετε, που υπάρχει ήδη στην αρχή της πέμπτης δεκαετίας το αργότερο. Έχει ήδη διαμορφωθεί λίγα χρόνια μετά την Ανάσταση και χρησιμοποιείται στη λειτουργία. Σώζει τις παλιές μαρτυρίες. Λέει συγκεκριμένα: Πιστεύσατε, σ' αυτά που παραλάβετε. «Παρέδωκα γαρ υμίν εν πρώτοις ο και παρέλαβον,...». Ανάμεσα σ' αυτά που σας παρέδωσα το πρώτο-πρώτο ήταν αυτό που κι εγώ ο ίδιος είχα βρει, που είχα πάρει σαν παράδοση από την Εκκλησία, «...ότι Χρίστος απέθανεν υπέρ των αμαρτιών ημών κατά τας γραφάς, και ότι ετάφη,...». Πρόκειται για γεγονός που συνέβη όχι τυχαία, αλλά σύμφωνα με τις επαγγελίες και τις προφητείες που υπάρχουν στην Αγία Γραφή, και συγκεκριμένα στην Παλαιά Διαθήκη και συνοδεύεται από μια καταφανή, εξώφθαλμη απόδειξη: πέθανε και τον θάψανε,

«...και ότι εγήγερται τη τρίτη ημέρα κατά τας γραφάς». Για το ότι «εγήγερται» υπάρχουν προφητείες στην Παλαιά Διαθήκη. Για το ότι όμως «εγήγερται τη τρίτη ημέρα», όσο και αν ψάξαμε, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα να βρούμε χωρίο της Παλαιάς Διαθήκης, στάθηκε σχεδόν αδύνατο. Υπάρχει μόνο ένα χωρίο του Ωσηέ (6,2) που μιλάει για το λαό του Ισραήλ, ο οποίος είναι ασθενής και θα σηκωθεί από την κλίνη του. Δεν υπάρχει λοιπόν καμιά ρητή αγιογραφική μαρτυρία και ακριβώς το ότι δεν υπάρχει και παρά ταύτα το βάλανε στο σύμβολο έχει μια μόνο εξήγηση: ότι ο Χριστός αναστήθηκε πράγματι την τρίτη ημέρα. Η δυσκολία του να βρούμε το χωρίο της Παλαιάς Διαθήκης αποδεικνύει την ιστορικότητα του πράγματος, ενώ αν βρισκόταν ένα χωρίο θάλεγε κανείς ότι επειδή βρήκαν το χωρίο το βάλανε.

Μετά, όπως προηγουμένως για να βεβαιώσει ότι πέθανε αναφέρει ότι ετάφη (τι άλλη μεγαλύτερη απόδειξη μπορεί να υπάρχει), για απόδειξη του ότι αναστήθηκε λέει: «...και ότι ώφθη Κηφά, είτα τοις δώδεκα· έπειτα ώφθη επάνω πεντακοσίους αδελφοίς εφάπαξ,...». Κηφάς είναι ο Πέτρος στα Αραμαϊκά. Γι' αυτό το γεγονός δεν έχουμε άλλη μαρτυρία από την Καινή Διαθήκη. Ύστερα εμφανίσθηκε σε μια ομάδα που ήταν περισσότεροι από πεντακόσιοι. Μία φορά εμφανίσθηκε σ' αυτούς, και σε αντιδιαστολή μπορεί κανείς να πει ότι στον Κηφά, στους δώδεκα και στους άλλους έχει εμφανισθεί, περισσότερες φορές, «...εξ ων οι πλείους μένουσιν έως άρτι, τινές δε και κοιμήθησαν». Η Ανάσταση του Χριστού είχε γίνει 20 χρόνια πιο πριν. Ο Απόστολος και η Εκκλησία λένε: «Απ' αυτούς τους πεντακόσιους μερικοί έχουν κοιμηθεί». Είναι σα να λέει στον αναγνώστη: «αν δεν πιστεύεις, μπορείς να βεβαιωθείς απ' αυτούς που ζουν ακόμη». Υπάρχει μια σιγουριά εδώ· μην ξεχνάμε άλλωστε ότι ο Χριστιανισμός γεννήθηκε στο Ισραήλ και οι Εβραίοι είχαν νομικό πνεύμα, δεν πιστεύανε ποτέ τίποτε, αν δεν είχαν δύο τουλάχιστον μάρτυρες. Εμείς είμαστε πιο εύπιστοι, ας το πούμε, από εκείνους. Εδώ είναι ξεκαθαρισμένα πράγματα. Μάλιστα τις γυναίκες δεν τις πολυπίστευαν. Γι' αυτό στον κατάλογο αυτό δεν αναφέρει γυναίκα. Δεν λέει ότι εμφανίσθηκε στη Μαρία τη Μαγδαληνή και στη Σαλώμη. «...Έσχατον δε πάντων ωσπερεί τω εκτρώματι ώφθη καμοί».

Σε τελευταίο απ' όλους φανερώθηκε και σε μένα, καταλήγει ο Παύλος.

Σ' αυτές τις εμφανίσεις στηρίζεται η ακράδαντη πεποίθηση της Εκκλησίας - το γεγονός μάλλον, όχι η πεποίθηση, γιατί είναι γεγονός ότι ο Χριστός ζει. Το π ω ς ζει δεν μπορούμε να το συμπεράνουμε από τις εμφανίσεις. Στη Μαρία εμφανίστηκε ως κηπουρός, στους δυο αδελφούς που πηγαίνανε προς Εμμαούς «εν ετέρα μορφή». Εδώ είναι το σημείο που η γνώση μας και η βεβαιότητά μας για το γεγονός της Ανάστασης πρέπει να σταματήσει κάπου. Να μη γίνει μια μορφή ειδωλολατρείας και προπαντός να μας δείξει ότι αυτό που βλέπουμε, αυτό για το οποίο είμαστε βέβαιοι, είναι απείκασμα. Η βεβαιότητα της παρουσίας Του είναι αναμφισβήτητη. Η Μορφή Του, το όλο Του Είναι, για να θυμηθούμε τον Καβάσιλα, είναι κάτι που δεν μπορούμε να το ξέρουμε, γιατί ζούμε σ' άλλο κόσμο, όπως το έμβρυο στους μητρικούς κόλπους δεν μπορεί ποτέ να έχει μια παράσταση του κόσμου στον οποίο θα γεννηθεί.

Ερώτηση : Θα μπορούσατε να μας πείτε ορισμένα πράγματα για το τελευταίο που λέει ο Απ. Παύλος ότι εμφανίσθηκε και σ' αυτόν ο Χριστός;

Απάντηση : Μάλιστα. Να διαβάσουμε τη συνέχεια της περικοπής. «Έσχατον δε πάντων ωσπερεί τω εκτρώματι ώφθη καμοί. Εγώ γαρ ειμί ο ελάχιστος των αποστόλων, ος ουκ ειμί ικανός καλείσθαι Απόστολος, διότι εδίωξα την εκκλησίαν

του Θεού. Χάριτι δε του Θεού ειμί ο ειμί και η χάρις αυτού η εις εμέ ου κενή εγενήθη, αλλά περισσότερον πάντων αυτών εγώ εκοπίασα, ουκ εγώ δε, αλλ' η χάρις του Θεού η συν εμοί». Σ' όλο αυτό το κλίμα ο Παύλος βλέπει ότι δεν έχει τις προϋποθέσεις για να μπει στην Εκκλησία και να δει τον Αναστάντα Χριστό. Διώκτης του Χριστιανισμού, πηγαίνει να κυνηγήσει τους χριστιανούς, είναι σα να ζει ξαφνικά ένα έκτρωμα, ένα απόβλητο βρέφος. «Σε τελευταίο φάνηκε σε μένα, δεν το περίμενε κανείς». Είδε τον Αναστημένο Χριστό και απε-στάλη από τον Αναστημένο Χριστό. Ήταν απαραίτητο να υπερασπίσει το Αποστολικό του αξίωμα, γιατί μονάχα έτσι θα μπορούσε να υποφέρει και να φτάσει στο μαρτύριο σαν Απόστολος.

Πηγή: «Προβληματισμοί», τ. 2, εκδ. Χ.Φ.Ε, σ. 67- 80.